

UNELE DOCUMENTE MILITARE INEDITE PRIVIND
ACȚIUNILE DE LUPTĂ ALE DIVIZIEI 1 INFANTERIE
INSTRUCȚIE ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI
MONDIAL, CAMPANIA DIN VEST, ÎN DISPOZITIVUL
DE APĂRARE DIN ZONA TIMIȘOARA,
ÎN PERIOADA 24 AUGUST - 7 SEPTEMBRIE 1944

Valeriu Giuran

Cuvinte cheie: *Banat, Timișoara, al doilea război mondial*

Keywords: *Banat, Timișoara, II world war*

1. Efectuarea unor cercetări sistematice de istoriografie militară privind unele acțiuni de luptă din perioada celui de-al doilea război mondial, campania de vest, cu precădere la nivel operativ-tactic și semnalarea unor particularități în specificul infanteriei în cadrul dispozitivului adoptat pentru apărarea teritoriului, apare de cert interes¹.

2. Introducerea în circuitul științific a unor documente militare inedite, categoria schițe de luptă este de o reală necesitate pentru fixarea cât mai exactă, în timp și spațiu, a dispunerii forțelor noastre angajate în acțiune.

3. Zona Timișoara (respectiv teritoriul fostului județ Timiș-Torontal) a reprezentat începând de la data de 24 august 1944, sectorul cel mai avansat spre sud-vest al țării din noua configurație a frontului format. Această zonă era evident expusă unor atacuri din partea noului adversar².

4. Cercetarea sistematică a activităților militare din perioada 24 august – 7 septembrie 1944, în zona Timișoara prezintă un interes deosebit atât pentru istoriografia noastră militară cât și în special pentru istoria locală. În acest interval de timp s-au aflat în zona Timișoara forțele Diviziei 1 Infanterie Instrucție comandate de general de rezervă de brigadă Vasile Chitu între 23 august – 31 august 1944 și general de brigadă în rezervă Gheorghe Posoiu, după data de 1 septembrie 1944. Sub comanda acestei Mari Unități s-au aflat și alte unități și subunități care au fost prezente în teritoriu³.

5. Trebuie remarcat și subliniat faptul că prin adoptarea operativă a

dispozitivului de apărare a frontierei în partea de sud-vest la 24 august 1944 (ne referim numai la această parte a țării), cu accent pe zona Timișoara, de către forțele aflate în subordinea Diviziei 1 Infanterie Instrucție, a fost constituită noua linie a frontului Banat⁴. De precizat că totalitatea activităților militare efectuate în intervalul 24 august – 7 septembrie 1944 de către Divizia 1 Infanterie Instrucție în fâșia atribuită pentru apărare au fost executate potrivit ordinelor date doar de Comandamentele române implicate în apărarea zonei. Execuția acestor ordine s-a făcut în totalitate de militarii români. Aceasta este o precizare esențială. Deci noua linie a frontului stabilită la 24 august 1944 în partea de sud-vest a țării (în Banat, cu referire numai la această parte a țării) s-a datorat în exclusivitate Armatei Române aflată în zonă, care a acționat cu operativitate din proprie inițiativă.

6. În intervalul 24 august – 7 septembrie 1944, Divizia 1 Infanterie Instrucție a avut comanda forțelor amplasate în apărare în zona actualului județ Timiș, cu efortul în sectorul municipiului Timișoara⁵. Acest interval a fost premergător semnării Convenției de Armistițiu. Se remarcă competența, operativitatea, conștiinciozitatea precum și un înalt simț al datoriei, atât la nivelul Marii Unități (D. 1 Inf.Instr.) cât și a unităților și subunităților din subordine.

7. Se remarcă faptul că la data de 7 septembrie 1944, ARMATA 1 ROMÂNĂ comandată de generalul de Corp de Armată Nicolae Macici și având ca șef de Stat Major pe generalul adj. Mihail Andronescu a primit de la M.St.M. ordinul telegrafic nr.679.587 prin care s-a dispus (...)” cu începere de la 9 sept.1944, Armata 1 cu toate Marile Unități din subordinile sale” (...)” intră din punct de vedere operativ sub ordinele Comandamentului Grup Armate Managarov, de la care va primi misiunes operative și toate ordinele referitoare la întrebuintărea operativă ale M.U. din subordine”⁶.

8. Documentele militare elaborate în acest interval de timp, scurt dar de maximă importanță, atât la nivel de comandă cât și de execuție, evidențiază pregnant un amplu efort orientat pentru organizarea apărării teritoriului județului Timiș-Torontal, a sporirii capacității combative a trupelor și a continuării susținute a procesului de instruire pentru puptă a recruților. Faptul că nu au avut loc în aceste zile confruntări armate terestre a permis în bune condiții efectuarea pregătirilor preconizate. Absența unor lupte terestre în acest interval de timp a determinat o tratare sumară în literatura de specialitate a activităților efectuate de D.1Inf.Instr.

9. O categorie aparte de documente militare, de cea mai mare importanță o constituie SCHIȚELE DE LUPTĂ elaborate atât la nivel de M.U. (de D.1 Inf.Instr.) cât și de unitățile (regimentele) din subordine aflate în poziții în sectorul Timișoara – SECTORUL CENTRU - (Regimentul 5 Vânători

Instrucție și Regimentul 1 Artilerie Instrucție *Regele Carol I.*⁷

10. Prin intermediul acestei lucrări sunt supuse atenției un număr de 7 diferite schițe de luptă, documente militare inedite. Primele trei schițe de luptă elaborate la nivelul d.1 Inf.Instr. redau unele aspecte din partea de sud-vest a țării, cu precădere cea mai mare parte a teritoriului fostului județ Timiș-Torontal. Din prima schiță, datată 27 august 1944, apare evident direcția de zbor a aviației inamice, fapt care a impus accentuarea unor măsuri de apărare antiaeriană în raport de disponibilități. A doua din schițe (din 27 – 28 august 1944) redă situația operativă din vecinătatea frontierei zonei încredințată spre apărare D.1 Inf.Instr. În cea de-a treia schiță (OLEATA) se fac unele precizări referitoare la forțele inamice aflate în vecinătatea frontierei. În schița a patra este redat dispozitivul de apărare adoptat de D.1 Inf. Instr. La vest de Timișoara (poziția principală de rezistență) folosind cele 3 detașamente operative care au fost formate. În schița a 5-a este redată amplasarea Detașamentului operativ Lt.Colonel Giuran Alexandru iar în schița a 6-a dispunerea în teren a Batalionului II (comandant cpt.Stamațiu Ioan) din R.5V. Instr. În schița a 7-a este redată poziția adoptată de subunitățile R.1 Art.Instr. *Regele Carol I*, pentru apărarea Timișoarei în perioada 1-8 septembrie 1944.

11. Examinarea atentă a acestor documente militare (din categoria schițe de luptă), care au fost omise până în prezent de literatura de specialitate de largă accesibilitate, evidențiază unele aspecte de vădit interes.

Astfel:

11.1. Primele patru schițe de luptă au fost elaborate de Divizia 1 Infanterie Instrucție. Dintre acestea primele trei se referă la situația trupelor și activităților militare ale inamicului în zona învecinată frontierei. Cel de al patrulea document redă dispunerea forțelor în teritoriu.

11.2. Din primele trei documente militare rezultă atenția care a fost acordată de Comandamentul D.1 Inf.Instr. pentru obținerea de informații asupra grupării forțelor inamice în vecinătatea frontierei.

11.3. Din schița elaborată de D.1 Inf.Instr. pentru perioada 26-31 august 1944 rezultă stabilirea poziției de avangarda și a poziției de rezistență adoptată la Vest de Timișoara. În sectorul CENTRU – de la vest și sud-vest de Timișoara, este redată cu detalii dispunerea subunităților (până la nivel de companie) din cele două batalioane ale R. 5 V Instr. De asemenea este indicată prezența Detașamentului de intervenție rapidă (la Ghiroda) și R.6 A.G. la Recaș iar R.6 A.A. la Chizătău.

11.4. În schița elaborată de R.5 V Instr. Privind dispozitivul Detașamentului Lt.Col. Alexandru Giuran în apărarea Timișoarei, Sectorul CENTRU pentru perioada 27 august-7 septembrie 1944 este redată,

folosind harta Timișoara, la scara 1:100.000 – dispunerea subunităților în spațiul atribuit. Forțele limitate la dispoziție a impus amplasarea trupelor cu precădere pe direcțiile cele mai amenințate în eventualitatea unui atac din partea inamicului.

11.5. În schița cu dispozitivul Batalionului II al R. 5 V. Instr.sunt făcute detalieri privind amplasarea subunităților în pozițiile atribuite.

11.6. Schița care redă diaporitivul R. 1 Art. Instr. *Regele Carol I* în intervalul 1-8 sept.1944, menționează atât poziția subunităților de artilerie (tunuri și obuziere) cât și în vecinătatea acestor subunități, trupele de infanterie în apărarea cărora erau stabilite.

11.7. Prin detaliile conținute, aceste documente militare (schițe de luptă) prezintă un interes particular atât pentru istoriografia noastră militară cât și mai ales pentru istoria meleagurilor bănățene.

12. Faptul că în perioada până la 7 septembrie 1944 nu au avut loc lupte terestre în sectorul Timișoara a determinat de a se face abstracție în mare măsură de activitățile militare ce s-au efectuat în sectorul Timișoara. Ca urmare activitățile de organizare a pozițiilor de apărare, a completării efectivelor, a continuării procesului de instruire a recruților în pozițiile de apărare precizate a stabilirii unor posibile scenarii de luptă (de atac din partea inamicului), asigurarea muniției necesare, dotarea suplimentară cu tehnică de luptă în raport de posibilități și intensificarea activităților de obținerea de informații militae privind activitățile inamicului din zonele frontierei, ansamblu de activități de stringentă necesitate în vederea efectuării unor operații militare, au fost în prea limitată măsură examinate în literatura de specialitate, privind activitățile din zona Timișoara, până la acțiunea ofensivă a inamicului din 11 septembrie 1944. Rămâne de lămurit un aspect și anume cauza cae a determinat ca atacul inamic asupra Timișoarei să fie executat doar la 11 septembrie 1944.

NOTE

1. Alecsandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie*, Ed. Enciclopedică, București, 2000, p. 214-230; *România în anii celui de-al doilea Război Mondial*, vol. II, Ed. Militară, București, 1989, p. 272 ; Constantin I. Kirițescu, *România în al doilea război mondial*, vol. II., Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 243; *Jurnalul Generalului Sanatescu*, Colecția MEMORII/JURNALE, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 170; Ion Cupșa, *Armata Română pe frontul antihitlerist. Studiu operativ – tactic*, Ed. Militară, București, 1973; Gheorghe Romanescu, Leonida Loghin, *Cronica participării armatei romane la războiul antihitlerist*, Ed. Militară, București, 1971; Antone Marinescu, Ioan Talpeș, Alecsandru Dutu, *Pe drumul biruinței, 23 august 1944 – 12 mai 1945. Extrase din Jurnalul de operații ale unor mari unități și subunități române participante la războiul antihitlerist*, Ed. Militară, București, 1984; Alecsandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al doilea Război Mondial (1941-*

- 1945), *Dicționar Enciclopedic*, Ed. Enciclopedică, București, 1999.
2. Viorel Faur, Ioan Marinescu, Valeriu A. Giuran, *Documente și memorii privind luptele pentru eliberarea Banatului și Crișanei (august-octombrie 1944)*, în *Crisia*, VII, 1979; Viorel Faur, Valeriu A. Giuran, *Documente și memorii privind luptele pentru eliberarea Banatului și Crișanei (august- octombrie 1944)* (II), în *Crisia*, XI, 1981; Aurelian D. Stoica, Constantin C. Gomboș, *Jertfa pentru țară*, Ed. Helicon, Timișoara, 1997; *Apărarea Timișoarei. Documente și Memorii. august-septembrie 1944*, Ed. de Vest, Timișoara, 1997.
 3. Arhiva Ministerului Apărării Naționale, Statul Major General (în continuare A.M.Ap. N., S.M.G.), fond 1, dos. nr. 221, 222, 224, 226; fond 506, dos. nr. 40.
 4. *Ibidem*.
 5. Ion Șuța, *Dimensiunea istorică a primei operații a românilor în războiul antihitlerist*, Ed. Facla, Timișoara, 1985.
 6. A.M.Ap.N., S.M.G., fond 1, dos. nr. 226, f. 54; fond 506, dos. nr. 40; dos. nr. 37.
 7. Idem, fond 506, dos. nr. 40, fond 1119, dos. nr. 12, fond 1205, dos. nr. 6.

SOME UNKNOWN MILITARY DOCUMENTS REGARDING THE FIGHTING ACTIONS OF THE 1ST INFANTRY DIVISION BETWEEN AUGUST 24 AND SEPTEMBER 7 1944

Summary

The paper deals with the participation of the 1st Infantry Division (Instruction) in the defense of the south-western border of Romania, in the area of nowadays Timiș County, between August 24 and September 7, 1944. In this period the Division ensured the command of the troops defending the territory of the Timiș – Torontal County, especially the area of Timișoara.

There are seven different unknown military documents presented and analysed.